

**Projecte closos:
el vessant didàctic**

Lua Valenzuela Suau
Gabriel Vives Ferrer
Xavier Daviu Servera
Núria Planas Novella

PROJECTE CLOSOS: EL VESSANT DIDÀCTIC

Lua Valenzuela Suau*
Gabriel Vives Ferrer*
Xavier Daviu Servera*
Núria Planas Novella*

RESUM: En aquest article s'exposa l'activitat didàctica que es va dur a terme al jaciment dels Closos de Can Gaià durant l'agost del 2007.

L'activitat va consistir en la simulació d'una excavació arqueològica dins el jaciment per a nins d'entre set i catorze anys. Amb aquesta activitat es pretén que els infants aprenguin a entendre la tasca d'un arqueòleg i vegin el patrimoni local històric com un bé de tots. L'objectiu d'aquest article és donar a conèixer la nostra experiència, a més de explicar-ne els resultats.

PARAULES CLAU: Didàctica, arqueologia, excavació simulada, aprenentatge actiu.

ABSTRACT: This paper analyses an educational activity conducted at the archaeological site of Closos de Ca'n Gaià in August 2007.

The activity was a simulated excavation at the archaeological site for children between the ages of 7 and 14. The activity aimed to demonstrate archaeological work and create an understanding of the importance of our archaeological heritage.

KEYWORDS: Archaeology, simulated excavation, active learning.

1. INTRODUCCIÓ

El jaciment navetiforme dels Closos de Can Gaià, situat a la localitat de Portocolom (Felanitx, Mallorca), ha estat excavat des del 1996 en campanyes de vint dies a l'estiu. Fins enguany, l'activitat didàctica s'havia centrat exclusivament a dur a terme al final de cada campanya una jornada de portes obertes. Aquest any 2007 s'ha decidit ampliar l'oferta pel que fa a les activitats de caire didàctic.

El nostre interès ha estat motivat bàsicament per dos factors. El primer és que la difusió és una manera més de donar a conèixer el jaciment, alhora que s'amplia el ventall del públic que rep aquesta informació; en segon lloc, també trobam que engrescant els més petits amb activitats dinàmiques i de participació aconseguim que gaudeixin aprenent la prehistòria de Mallorca: així la gent aprèn a apreciar el patrimoni i a veure'l com una cosa pròpia i no exclusivament com un element acadèmic.

* Adreça postal de contacte: ctra. Valldemossa, km. 7.5, edifici Ramon Llull, 07122, Palma (Illes Balears). Projecte Closos. Universitat de les Illes Balears: <clososgaià@hotmail.com>.

Com va sorgir la idea? Vàrem pensar que seria interessant engegar un projecte d'activitat enfocada als nins perquè mai no s'havia proposat als Closos apropar la tasca arqueològica a aquest col·lectiu. Per altra banda, era gairebé obligatori realitzar un taller en què es plasmàs l'arqueologia i la prehistòria d'una manera entretinguda i es defugís així la imatge tòpica de la història.

2. LA DIFUSIÓ A CLOSOS

Fins ara, la difusió s'ha plasmat en les successives jornades de portes obertes. Aquestes s'han realitzat gairebé des del principi i han servit per mostrar al públic els avenços de cada campanya. Les activitats han consistit a fer visites guiades al jaciment un dels darrers dies d'excavació, per tal de donar a conèixer les noves troballes. Els últims anys, l'afluència de públic ha estat molt important; tant, que s'han hagut de dividir els assistents en diversos grups. Per una banda, hi havia gent que ja era assídua a les portes obertes d'anys anteriors i que ja havia assolit els coneixements bàsics sobre Closos i l'explicació es va centrar en els nous descobriments. Per l'altra banda, s'han fet grups de persones que no hi havien assistit mai i se'ls va fer una explicació més completa. A part d'aquestes jornades de portes obertes, també s'han portat a terme visites guiades a grups interessats i conferències.

A la campanya del 2007 s'ha potenciat més el vessant didàctic, essencialment pel fet que un grup de membres de l'equip de Closos ha tingut la iniciativa i el temps suficient per portar-lo a terme.

3. ACTIVITATS 2007

3.1. Metodologia

La metodologia seguida s'ha basat essencialment en les tres premisses següents. En primer lloc, l'activitat havia de portar-se a terme necessàriament a l'excavació mateixa; a més, havia de realitzar-se en un període de temps limitat, tant per la disponibilitat del personal com per l'objectiu de l'activitat. En segon lloc, el taller fou planificat tenint sempre en compte l'espectre d'edat dels infants; per tant, era necessari plantejar prèviament els coneixements que s'havien de transmetre i la manera en què s'havia de fer en funció dels grups establerts. En darrer lloc, vàrem intentar que l'activitat resultàs atractiva als infants, mitjançant el joc i la dinàmica participativa per no fer monòtons ni el taller ni l'explicació.

3.2. Activitats coordinades amb altres entitats: la biblioteca de Portocolom

A més de l'activitat que dugué a terme l'equip de Closos, la biblioteca de Portocolom, guiada per Maria Antònia Pérez, amb la col·laboració de Roser Pérez, organitzà una activitat de promoció de la lectura en el jaciment, enfocada als participants més joves. La biblioteca participà de diferents maneres:

— En primer lloc, va aportar el material necessari (llibres, pintures per al mural...) perquè es dugués a terme l'activitat. Cal dir que també s'obsequià cada infant amb una guia de lectura sobre llibres dedicats a la prehistòria i a l'arqueologia.

— Va fer propaganda de l'activitat. La biblioteca s'encarregà de penjar cartells al nucli urbà de Portocolom. La informació de l'activitat també fou difosa per la Xarxa de Biblioteques del Consell de Mallorca i, finalment, es posà un anunci al diari *Última Hora*.

— També va participar en l'organització, pel que fa a la inscripció dels participants (vint infants com a màxim).

Aquesta activitat va constar de dos blocs: per una part, la mostra de llibres relacionats amb la prehistòria, i per altra, el contacontes, que es basava en una història en què es feien paral·lelismes entre la vida del món actual i la vida quotidiana a la prehistòria. Amb tot això, després del conte, els infants feren un mural en què plasmaren d'una manera visual allò que havien après del conte. Cal dir que l'Ajuntament de Felanitx va subvencionar econòmicament l'activitat dels més petits.

3.3. Taller d'excavació

Primer de tot parlarem dels objectius de l'activitat, element bàsic que aporta una estructura coherent al desenvolupament d'aquesta i que ajuda a veure d'una manera ràpida i prèvia els aspectes en què s'havia de centrar el taller. Els objectius eren els següents:

OBJECTIUS DIDÀCTICS
1. Donar una visió científica de l'arqueologia enfront de la imatge tòpica que se'n té.
2. Apropar la prehistòria de Mallorca als infants.
3. Fer que els infants vegin el patrimoni històric com una cosa seva i que, per tant, han de respectar i conservar.
4. Fer que els infants vegin clara la diferència entre arqueologia i espoli.
5. Augmentar el ventall d'edat dels participants que hi havia fins ara a les activitats organitzades per l'equip Closos.

La preparació prèvia consistí a plantejar-nos els objectius de l'activitat i la manera d'assolir-los. Per això, observàrem que la millor manera d'assolir-los era organitzar, al jaciment mateix, una zona on es pogués dur a terme un simulacre d'excavació.

El procés d'elaboració començà amb la tria d'una àrea adequada, la qual s'aïllà del sòl original per tal de no contaminar el possible registre arqueològic existent. En aquest sentit, desplegàrem un plàstic negre (d'aproximadament 3x5 metres) que feia la funció de base de l'excavació simulada. A continuació, es creà un primer sòl artificial consistent en terra de les terreres que hi ha al jaciment. Tot seguit, procedírem a construir una base d'un mur de pedres d'una altura aproximada de cinquanta-cinc centímetres i una llargària d'entre 1,5 i 2 metres. El mur es consolidà amb una argamassa composta amb argila, herba seca i aigua. Mentre s'eixugava, col·locàrem vora el mur una llosa que simulava una mena de taula per realitzar diverses activitats domèstiques. Al voltant d'aquesta taula, es composà un petit enllosat per dotar de més estètica el taller. Quan totes les estructures varen estar construïdes, es procedí al soterrament de tot plegat (taula, enllosat i mur).

Mentre anàvem superposant capes de terra per crear una estratigrafia més o menys ben definida, es dipositaren restes de material tant ceràmic com ossi.¹ Després, quan ja estava preparat tot el gruix estratigràfic, compactàrem la terra mitjançant pressió i aigua. Finalment, quan l'àrea de l'activitat ja estava enllestida, es va quadrificar amb elàstics de color blanc (un metre quadrat cada quadrícula).

A part de l'activitat pràctica, el taller també havia d'incloure el vessant més teòric, que consisteix en tres parts: per una banda, l'explicació sobre la prehistòria en general; per una altra, un apropament a la prehistòria de les Balears a través del jaciment dels Closos; a més, es va fer una breu explicació de la tasca d'un arqueòleg. El que vàrem voler fer, sobretot, va ser donar una noció bàsica als infants dels trets més característics de la prehistòria; per això, esmentàrem la temporització i una explicació breu sobre hàbitat, economia, agricultura, etc. Per explicar la prehistòria de les Balears, vàrem aprofitar que l'activitat es realitzava al jaciment mateix, per dur els infants dins l'interior de la naveta i per així ambientar-los a l'època. Cal dir que, com a suport a l'explicació, preparàrem dins una urna de metacrilat transparent una representació estratigràfica amb terra de diferents colors, sorra i grava. També hi annexàrem uns dibuixos amb un element característic de cada època de la història de les Balears, des dels primers pobladors fins a l'actualitat.

Pel que fa a la part pràctica, els vint-i-un participants, d'edats compreses entre vuit i catorze anys, una vegada feta la part teòrica, foren distribuïts en grups de quatre i els explicàrem breument la metodologia de l'excavació. Tot seguit, s'assignà una quadrícula a cada grup. Les tasques que havien de realitzar consistien a: excavar, dibuixar el material una vegada trobat, classificar-lo en bosses i porgar la terra. Cada membre del grup anava rodant d'una activitat a l'altra per un període de deu minuts.

Finalment, l'activitat va concloure amb un debat en què els infants varen tenir l'oportunitat d'explicar les seves impressions.

Pel que fa a l'avaluació de l'activitat, caldria esmentar quatre aspectes:

- La part teòrica va resultar inadequada perquè l'espectre d'edat dels infants era massa ampli i n'hi havia que ja sabien l'explicació i n'hi havia d'altres que no.
- Els nins estaven molt motivats.
- L'activitat va tenir una bona acollida entre els veïns de Portocolom, atès que hi va haver infants que no pogueren tenir plaça.
- En conclusió, consideram que l'activitat va anar bé per ser la primera vegada que es realitzava.

3.4. Taller d'adults²

Enguany, de manera innovadora, també es va idear un marc d'actuació per tal de donar a conèixer el jaciment d'una manera més participativa a grups d'adults, per oferir així a les persones interessades l'oportunitat d'interactuar amb l'equip d'arqueòlegs, és a dir, de poder desenvolupar les tasques pròpies d'una excavació de manera directa.

Aquesta activitat va tenir una durada d'un dia i es va subdividir en dues parts clarament marcades. En primer lloc, el matí es va dedicar a fer una explicació teòrica del

¹ Aquestes restes ceràmiques eren fragments de greixoneres i la fauna, restes d'animals morts trobats pel jaciment en superfície.

² Aquesta activitat va ser coordinada juntament amb l'Associació de Veïns de Portocolom.

jaciment i del navetiforme en general. El que es va fer a continuació va ser donar-los l'oportunitat de participar activament en l'excavació d'una zona superficial. En segon lloc, ja l'horabaixa, varen dur a terme diferents tasques al laboratori de Closos.

4. CONCLUSIONS

La primera pregunta que ens hem de plantejar és: què s'ha aconseguit fins ara?

En primer lloc, hem volgut donar a conèixer als més petits el món de la prehistòria i l'arqueologia, ja que pensam que és important que els infants s'apropin a aquest món, atès que és necessari que el coneguin, per tal que el respectin i el cuidin, alhora que aprenen la diferència entre l'arqueologia científica i l'espòli del patrimoni històric.

A més, aquestes activitats han estat una altra manera d'apropar el jaciment als veïns de Portocolom, per tal d'aconseguir els mateixos objectius esmentats més amunt però introduint-hi tot el que està relacionat amb la conservació del jaciment i el seu entorn. Consideram que la conscienciació de la importància del jaciment per part dels veïns de Portocolom és crucial per evitar que possibles agressions externes facin malbé el jaciment.

Hem aconseguit potenciar la didàctica a Closos i donar a conèixer el jaciment a un públic més ampli, mitjançant la participació directa (d'adults i d'infants, com hem vist) i l'organització de noves activitats que donen a conèixer un poc més la tasca dels arqueòlegs, tant de camp com de laboratori. Enguany s'ha fet el pas que, gràcies a aquestes noves activitats i als nous tallers que hem explicat al llarg de l'article, la gent ha tingut l'oportunitat de participar-hi activament, com si fos un arqueòleg, i no solament d'escoltar una explicació del jaciment, que és el que s'havia fet fins ara.

Finalment, amb l'inici de la tasca didàctica a Closos, hem aconseguit encetar una nova via d'actuació de l'equip de Closos i ajudar així a ampliar la difusió que s'havia ofert enguany.

4.1. El futur

Després d'haver analitzat els resultats de les activitats dutes a terme enguany, pensam que és convenient fer un programa didàctic consolidat. Les futures línies d'actuació podrien ser les següents:

— Nous tallers adaptats als diferents grups d'edat (sobretot als infants), amb la intenció que aquestes noves activitats siguin diferents, més dinàmiques, amb altres objectius, que tractin altres temes, etc.

— Apropament del jaciment a les escoles i als instituts, primer de la zona de Portocolom, més endavant de tota la zona de Llevant i, posteriorment, de tot Mallorca.

— Estadades arqueològiques al jaciment, que en principi consistirien a dur-hi a terme activitats de més llarga durada, i més d'una vegada per campanya (per exemple, un taller cada setmana).

Finalment, cal dir que totes aquestes propostes només són de moment una vaga idea i la seva realització depèn de diversos factors, que ja hem exposat al llarg de l'article. A més, realitzar aquest tipus d'activitats al jaciment constitueix una eina eficaç per apropar el jaciment a un públic més ampli. A part de consolidar aquesta oferta al jaciment de Closos, pretenem que aquest article pugui ser un exemple de la manera de realitzar aquestes activitats a altres jaciments.

En conclusió, el contingut d'aquesta activitat es pot resumir en la taula següent:

Conceptes	Procediments	Actituds
La prehistòria en general	Explicació de les diferències entre el paleolític i el neolític i de les característiques de cada un.	Diferenciar almenys els dos grans períodes de la prehistòria.
La prehistòria de Mallorca	Explicació de les característiques i fases de la prehistòria mallorquina	Veure les característiques essencials i els diferents períodes de la prehistòria a Mallorca.
El navetiforme a través de Closos	Explicació del navetiforme a través del que els infants podien veure al jaciment, especialment la naveta I.	Comprensió del jaciment i identificació d'un període.
L'estratigrafia	Elaboració d'una urna omplerta amb diferents tonalitats de terra i adhesius explicatius.	Entendre la cronologia i veure la manera en què un jaciment queda soterrat.
Diferències entre l'arqueologia professional i els espolis	Explicació de les diferències entre l'arqueologia científica i el saqueig indiscriminat de material històric i destrucció del patrimoni.	Conscienciar els infants de la importància de preservar el patrimoni històric, un bé comú.
Les diferents tasques d'una excavació	Exposició de les diferents tasques que es duen a terme a un jaciment en excavació (excavació, classificació, neteja, siglatge, dibuix de les peces, etc.).	Que els infants puguin comprendre tot el procés en el qual s'estudien els materials trobats a un jaciment.

BIBLIOGRAFIA

- ALZINA i MESTRE, J. (1999): *Les Illes Balears: geografia i història*. Palma: Editorial Moll.
- CALVO, M.; SALVÀ SIMONET, B. (2000): *Informe de la campanya d'excavació del jaciment prehistòric dels Closos de can Gaià (Felanitx)*. Inèdit.
- FORNÉS BISQUERRA, J.; SALVÀ SIMONET, B.; CALVO TRÍAS, M. (2001-2002-2003): *Memòria d'excavació dels Closos de Can Gaià (Felanitx)*. Inèdit.
- FORNÉS BISQUERRA, J.; SALVÀ SIMONET, B. (2004): *Informe de la campanya d'excavació del jaciment prehistòric dels Closos de can Gaià (Felanitx)*. Inèdit.
- FORNÉS BISQUERRA, J.; SALVÀ SIMONET, B. (2004-2005-2006): *Memòria d'excavació dels Closos de Can Gaià (Felanitx)*. Inèdit.
- FORNÉS BISQUERRA, J.; SALVÀ SIMONET, B.; CALVO TRÍAS, M. (2005): *10 anys d'excavacions als Closos de can Gaià*. Ajuntament de Felanitx.
- SALVÀ SIMONET, B.; CALVO, M.; PÉREZ, R. (1996): *Informe de la campanya d'excavació del jaciment prehistòric dels Closos de can Gaià (Felanitx)*. Inèdit.
- SALVÀ SIMONET, B. [et al.] (1997): *Informe de la campanya d'excavació del jaciment prehistòric dels Closos de can Gaià (Felanitx)*. Palma: Consell Insular de Mallorca. Inèdit.
- SALVÀ SIMONET, B. [et al.] (1998): *Informe de la campanya d'excavació del jaciment prehistòric dels Closos de can Gaià (Felanitx)*. Inèdit.
- SALVÀ SIMONET, B.; CALVO, M.; FORNÉS, J. (1999): *Informe de la campanya d'excavació del jaciment prehistòric dels Closos de can Gaià (Felanitx)*. Inèdit.
- SALVÀ SIMONET, B. [et al.] (2001): *Informe de la campanya d'excavació del jaciment prehistòric dels Closos de can Gaià (Felanitx)*. Palma: Consell Insular de Mallorca. Inèdit.
- SALVÀ SIMONET, B.; FORNÉS, J. (2002): *Informe de la campanya d'excavació del jaciment prehistòric dels Closos de can Gaià (Felanitx)*. Inèdit.
- SALVÀ, B.; FORNÉS, J. (2007): *Informe de la campanya d'excavació del jaciment prehistòric dels Closos de can Gaià (Felanitx)*. Inèdit.

1

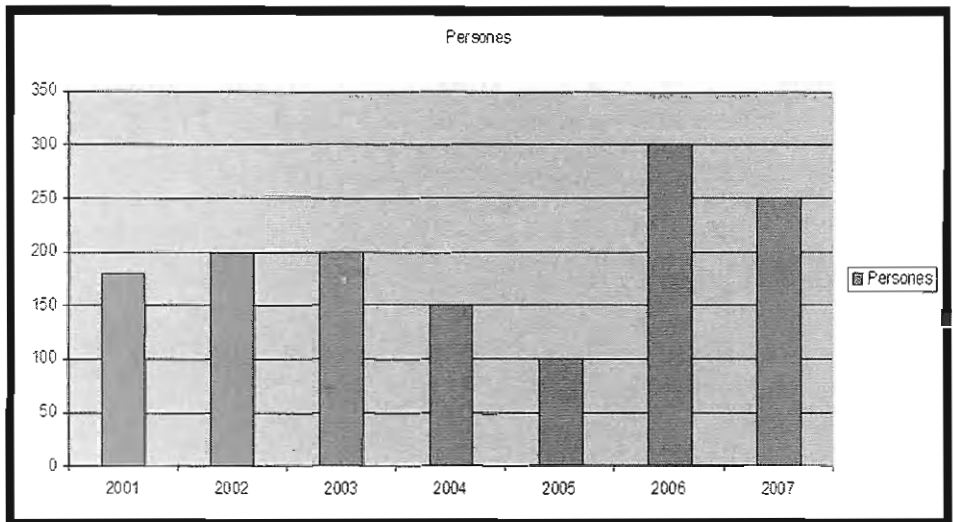

2

Fig. 1. Jornada de portes obertes de 2007 (1). Preparació de la rèplica del jaciment (2).

1

2

Fig. 2. Explicació del taller als participants (1). Gràfica d'assistència a les jornades de portes obertes (2).